

**OBRAZLOŽENJE UZ NACRT PRIJEDLOGA PRAVILNIKA O
UVJETIMA I NAČINU OSTVARIVANJA PRAVA NA DRŽAVNU
STIPENDIJU**

SADRŽAJ:

- 1) SUSTAV STIPENDIRANJA U RH.....3**
- 2) RAZLOZI I CILJEVI DONOŠENJA NOVOG PRAVILNIKA.....6**

1) SUSTAV STIPENDIRANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Aktualno stanje

Stipendije koje dodjeljuju različite ustanove, tijela javne vlasti i organizacije u Hrvatskoj važan su čimbenik u visokom obrazovanju jer omogućuju različitim socijalnim skupinama pristup visokom obrazovanju pod jednakim uvjetima, doprinose povećanju broja visokoobrazovanog stanovništva te utječu na povećanje mobilnosti kako studenata, tako i znanstvenika, istraživača i profesorskog kadra.

Stipendije su oblik financijske pomoći koji se dodjeljuje pojedincima za potrebe njihova obrazovanja na akademskoj razini, profesionalnog usavršavanja ili znanstvenog istraživanja.

Stipendije mogu biti potpune ili djelomične:

- Potpune stipendije: pokrivaju troškove školarine, smještaja, prehrane, osobnih troškova te troškova u svezi studijskih materijala
- Djelomične stipendije: pokrivaju jedan ili više navedenih troškova, ali ne sve.

Koji su glavni kriteriji za dodjelu stipendija u Republici Hrvatskoj?

Kriteriji za dodjelu stipendija variraju od programa do programa. Međutim, stipendije se najčešće u Republici Hrvatskoj dodjeljuju na temelju izvrsnosti i/ili potrebe:

- Kriterij izvrsnosti se može odrediti na temelju raznih faktora, uključujući prosjek ocjena, dobivenih nagrada, posebnih talenta (u sportu, izvedbenim umjetnostima, itd.), izvan- nastavnih postignuća i/ili kroz druge osobine koje odgovaraju posebnom profilu kandidata (budući „lideri“; aktivisti u određenom području; itd.), a
- Kriterij potrebe se može odnositi na nekoliko kategorija osoba koje mogu uključivati osobe slabijeg imovinskog (socijalno-ekonomskog) statusa, osobe s invaliditetom, pripadnike nacionalnih/etničkih manjina ili pripadnike drugih socijalnih skupina.

Stipendije dodjeljuje čitav niz institucija i organizacija iz svih sektora društva: vladinog, nevladinog i privatnog (visoka učilišta, međunarodne organizacije, zaklade, nevladine organizacije, privatne tvrtke, banke i itd.), te tijela državne i lokalne vlasti (vlada, ministarstva, županije, općine, gradovi i itd.).

Državne stipendije Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta dodjeljuje državne stipendije od akademske godine 1996./1997. Dodjela državnih stipendija prvotno je bila regulirana Pravilnikom o dodjeljivanju državnih stipendija i pripomoći dodiplomskih studija, te poslijediplomskih studija te poslijedoktorandima (NN, broj 26/97), Pravilnikom o uvjetima i mjerilima za ostvarivanje prava na stipendiju hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata (NN, broj 41/97) i Pravilnikom o izmjenama i dopunama Pravilnika o dodjeljivanju državnih stipendija i pripomoći studentima dodiplomskih i poslijediplomskih studija te poslijedoktorandima (Narodne novine, br. 01/02). Sukladno navedenim pravilnicima, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta dodjeljivalo je sljedeće kategorije stipendija:

- A kategorija - osobito nadareni redoviti studenti dodiplomskih studija

- B kategorija - redoviti studenti koji studiraju uz potporu Ministarstva na visokim učilištima koja ustrojavaju i izvode studije za obrazovanje stručnjaka iz struka iz kojih RH nema dostatan broj stručnjaka
- C kategorija - studenti koji imaju status prognanika, odnosno koji se žele, nakon završetka studija, zaposliti na područjima od posebne državne skrbi ili otocima
- D kategorija – redoviti studenti dodiplomskog i poslijediplomskog studija: hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata, djeci poginulih, umrlih i nestalih hrvatskih branitelja te hrvatski ratni vojni invalidi Domovinskog rata i njihova djeca

Pravilnikom o dodjeljivanju državnih stipendija redovitim studentima dodiplomskih studija i naknada dijela troškova školarine studentima poslijediplomskih studija (Narodne novine, broj 151/02) proširene su kategorije po kojima se dodjeljuju državne stipendije. Državne stipendije dodjeljuju se prema odvojenim rang listama za svaku od sljedećih kategorija redovitih studenata dodiplomskih studija:

- A kategorija - osobito nadareni redoviti studenti
- B kategorija - redoviti studenti deficitarnih studija i struka u Republici Hrvatskoj
- C kategorija - redoviti studenti koji će se nakon završetka studija zaposliti na područjima od posebne državne skrbi ili na otocima
- D kategorija - redoviti studenti – hrvatski branitelji iz Domovinskog rata, djeca poginulog hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, HRVI iz Domovinskog rata i njihova djeca
- F kategorija - redoviti studenti s prebivalištem u Gradu Vukovaru
- G redoviti studenti - koji su bili smješteni u domove socijalne skrbi ili u udomiteljskim obiteljima i
- E kategorija - ostali redoviti studenti dodiplomskih studija.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta od 2004. godine pa nadalje, na osnovu obvezujućih važećih propisa, pored gore navedenih kategorija državnih stipendija počinje dodjeljivati i sljedeće kategorije:

- D-1 kategoriju - redovitim studentima sveučilišnih i stručnih studija, djeci poginulih, umrlih i nestalih osoba pod okolnostima iz članaka 6.,7. i 8. Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata te djeci mirnodopskih vojnih i civilnih invalida rata čije je oštećenje nastalo pod okolnostima iz članaka 6.,7. i 8. istog zakona i mirnodopskih vojnih i civilnih invalida rata čije je oštećenje organizma nastalo pod okolnostima iz članaka 6.,7. i 8. istog
- I kategorija - redoviti studenti s invaliditetom.

Pored gore navedenih kategorija državnih stipendija, Ministarstvo je dodjeljivalo naknade dijela troškova školarine za stjecanje akademskog stupnja magistra ili doktora znanosti za koje su prijave mogli podnijeti hrvatski branitelji iz Domovinskog rata, djeca poginulog hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, HRVI iz Domovinskog rata i njihova djeca. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta raspisuje i odvojeni javni natječaj za dodjelu državnih stipendija i naknada dijela troškova školarine studentima s invaliditetom poslijediplomskih studija.

Prijave za dodjelu državnih stipendija podnose se na posebnim obrascima za svaku pojedinu kategoriju stipendija koji se uz natječajnu dokumentaciju objavljuju na internetskoj stranici

Ministarstva. Sa studentima koji su stekli pravo na državnu stipendiju na osnovu javnog natječaja zaključuje se ugovor o dodjeli državne stipendije (za cijeli tijek upisanog studija) kojim su regulirane obveze i prava između Ministarstva i studenta. Mjesečni iznos državne stipendije za studente koji studiraju u mjestu stalnog prebivališta ili koji studiraju izvan mjesta stalnog prebivališta, ali svakog dana putuju u mjesto studiranja, iznosi 500,00 kuna (studenti koji žive s roditeljima). Mjesečni iznos državne stipendije za studente koji studiraju izvan mjesta stalnog prebivališta iznosi: a) 700,00 kuna za studente smještene u studentskom domu i b) 800,00 kuna za studente podstanare. Važno je napomenuti da su studenti stjecali pravo na državnu stipendiju za cijelu razinu upisanog studija pod uvjetom da su ispunjavali sve uvjete propisane ugovorom o dodjeli državne stipendije na način da se isto provjeravalo na početku svake akademske godine u suradnji s matičnim visokim učilištima.

Broj dodijeljenih državnih stipendija od 1996. godine do 2013. godine na temelju raspisanih javnih natječaja po godinama

1996./1997.	1.000
1997./1998.	1.000
1998./1999.	1.000
1999./2000.	1.000
2000./2001.	1.000
2002.	2.700
2003.	3.500
2004.	4.000
2005.	3.500
2006.	2.500
2007.	2.500
2008.	2.538
2009.	2.500
2010.	2.500
2011.	2.200
2012.	2.200
2013.	2.200

Izvor: Baza podataka državnih stipendija Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta

Napomena: Gore navedeni podaci odnose se na isključivo na broj dodijeljenih stipendija po raspisanim natječajima po godinama, s tim da su u sustavu stipendiranja pored novoodobrenih državnih stipendija bili i studenti - korisnici državnih stipendija koji su imali zaključene ugovore iz ranijih godina tako je npr. 2006. godine u sustavu stipendiranja ovog Ministarstva bilo cca. 9.500 redovitih studenata, 2007. godine cca. 10.000 redovitih studenata, 2008. godine cca 8.000 redovitih studenata, 2009. godine cca. 6.300 redovitih studenata, 2010. godine 5.500 redovitih studenata, 2011. godine 4.500 redovitih studenata, 2012. godine cca. 4.100 redovitih studenata, 2013. godine 4.300 redovitih studenata.

2) RAZLOZI I CILJEVI DONOŠENJA NOVOG PRAVILNIKA

a) Pravni aspekt

Pojedine odredbe važećeg Pravilnika o dodjeljivanju državnih stipendija redovitim studentima dodiplomskih studija i naknada dijela troškova školarine studentima poslijediplomskih studija (Narodne novine, broj 151/02) nisu usklađene s točkom IV. Sustav visokog obrazovanja Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (Narodne novine, broj 123/03, 105/04, 174/04, 02/07 – Odluka USRH, 46/07, 45/09, 63/11 i 94/13). Ujedno je određenim važećim propisima prestala obveza Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za dodjelom pojedinih kategorija državnih stipendija (redoviti studenti - hrvatski branitelji iz Domovinskog rata, djeca poginulog hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, HRVI iz Domovinskog rata i njihova djeca te redoviti studenti s prebivalištem u Gradu Vukovaru). Uz to, Zakonom o nacionalnoj zakladi za potporu učeničkom i studentskom standardu (Narodne novine, 111/07) osnovana je Nacionalna zaklada za potporu učeničkom i studentskom standardu sa svrhom pružanja potpore i podizanja razine učeničkog i studentskog standarda, što posebice podrazumijeva isplatu državnih stipendija (preuzete kategorije državnih stipendija od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta: za redovite studente deficitarnih struka, redovite studente - koji su bili smješteni u domove socijalne skrbi ili u udomiteljskim obiteljima te redoviti studenti s invaliditetom), nagrada nadarenim učenicima i studentima te financiranje posebnih programa koji pridonosi podizanju razine životnog i kulturnog standarda učenika i studenata.

b) Reforma sustava studentskih potpora

Glavni je cilj Nacrta prijedloga Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na državnu stipendiju, povećati **izravne potpore studentima slabijega socio-ekonomskog statusa** kojima bi se osigurala jednaka dostupnost visokog obrazovanja. Ova promjena se na razini visokoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj očituje u povećanju iznosa koji je u državnome proračunu namijenjen za studentske stipendije. Intencija novog pravilnika je osigurati financijske potpore studentima kojima je to zaista potrebno. Zbog toga je predviđeno da se nacionalni sustav financijskih potpora za studente temelji na stipendijama koje se dodjeljuju prema kriteriju socioekonomskog statusa kako bi studenti s financijskim teškoćama mogli pristupiti i uspješno završiti visoko obrazovanje.

Istraživanja koja su proveli neovisni znanstvenici i stručnjaci u sklopu TEMPUS projekta ACCESS pokazali su da izostanak ekonomske potpore predstavlja prepreku za ulazak u sustav visokog obrazovanja studentima slabijega socio-ekonomskog statusa*.

*Trogodišnji međunarodni projekt Tempus ACCESS okupio je, pod koordinacijom Instituta za razvoj obrazovanja, sve dionike u sustavu visokoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj. U sklopu njega je napravljen niz istraživanja socioekonomskog statusa studenata u Hrvatskoj i po prvi su put objavljeni podaci o troškovima života studenata u Hrvatskoj (Eurostudent istraživanje). Rezultati istraživanja dostupni su na: <http://www.tempus-access.info/>

Rezultati istraživanja pokazuju i kako je veći dio financijske pomoći studentima zapravo u obliku neizravnih potpora kroz subvencije koje se ne dodjeljuju izravno studentima već se dodjeljuju pružateljima usluga za prijevoz, smještaj i prehrana studenata. Na prehranu odlazi više od 70% te na smještaj oko 15% ukupnih izdvajanja države za financijske potpore studentima. Socioekonomski status i financijska potreba studenata se uglavnom ne uzimaju u obzir pri dodjeli subvencija, već su u većini slučajeva dostupne svim redovitim studentima. Izravne potpore u vidu nacionalnih stipendija prima tek 6% studentske populacije, a nacionalni sustav studentskih zajmova za koje jamči i/ili subvencionira država još uvijek nije uspostavljen.

Novim Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na pokriće troškova prehrane studenata (NN, broj 120/13) koji je stupio na snagu 27. rujna 2013. godine, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta je započelo reformu sustava studentskih potpora. Navedenim pravilnikom došlo je do povećanja cijena studentskih obroka. No, takvo je povećanje bilo nužno radi osiguravanja kvalitetnije prehrane i radi osiguravanja sredstava za direktnu potporu siromašnijim studentima. Više od 250 milijuna kuna godišnje izdvaja se za sustav studentske prehrane, dok za stipendije redovitih studenata Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta raspolaže samo s 40 milijuna kuna godišnje. Stoga je namjera Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta da se izvrši preraspodjele sredstva iz sustava studentske prehrane u sustav stipendija za one studente kojima je financijska pomoć najpotrebnija.

Važno je napomenuti da se dio sustava državnog stipendiranja dosad bazirao na izvrsnosti, međutim, novim pravilnikom predviđena je dodjela državnih stipendija samo studentima kojima je financijska pomoć najpotrebnija, dok dodjelu državnih stipendija po kriteriju izvrsnosti za 2014. godinu preuzimaju sva sveučilišta u Republici Hrvatskoj kao i Vijeće veleučilišta i visokih škola Republike Hrvatske.

c) Provedba natječaja

U postojećem sustavu natječaja za studentske stipendije cjelokupni se postupak vodio u pismenom obliku. Ovo je zahtijevalo iznimnu količinu uloženog vremena od studenata, visokih učilišta i Ministarstva, produljivalo vrijeme od raspisivanja natječaja do isplate stipendija, te povećavalo rizik grešaka u postupku. Pravilnikom se predlaže da se prvi korak natječaja provodi putem interneta i u elektroničkom obliku, dok se kontrola dodjele stipendija zadržava na način da se u drugome koraku od kandidata koji trebaju dobiti stipendiju zahtijeva da elektroničke dokumente pošalju i u pismenom obliku. Ovo rješenje smanjuje količinu vremena koju studenti trebaju uložiti u prijavu na natječaj, smanjuje mogućnost grešaka i ubrzava dodjelu stipendija.

d) Prenošenje dijela stipendija na visoka učilišta

U hrvatskom visokom obrazovanju dulje vrijeme Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i visoka učilišta dijelila su ovlast dodjele stipendija. Visoka učilišta dodjeljivala su manji dio stipendija za izvrsne studente, dok je Ministarstvo – kasnije zajedno s Nacionalnom zakladom za potporu učeničkog i studentskog standarda – dodjeljivalo sve kategorije stipendija. Ovaj način suradnje otežavao je kvalitetu dodjele stipendija zato što je odluka o izvrsnosti studenata bila donošena na nacionalnoj razini i zato što je Ministarstvo svake godine moralo provjeravati s visokim učilištima status izvrsnih studenata.

Stoga je u dijalogu s Rektorskim zborom dogovoreno da od akademske godine 2013./2014. visoka učilišta preuzimaju dodjelu stipendija za izvrsne studente, a da Ministarstvo zadrži stipendije za studente slabijega socio-ekonomskog statusa i studente s invaliditetom. To

omogućava visokim učilištima da izvrsnost definiraju sukladno vlastitim prioritetima, a da Ministarstvo na razini cijele Republike Hrvatske ravnopravno tretira sve studente slabijega socioekonomskog statusa.

e) Godišnja dodjela stipendija

Ministarstvo je analizom dosadašnjeg sustava dodjele stipendija ustanovilo da dodjela stipendija za cjelokupno vrijeme trajanja studija povećava mogućnost malverzacija i zahtijeva reviziju stipendija svake akademske godine. U 2013./2014. akademskoj godini čak 44% studenata nije zadovoljilo uvjete za nastavak dobivanja stipendije. Stoga se u pravilniku predlaže da se stipendije dodjeljuju jednom godišnje za akademsku godinu, te da se studenti prijavljuju na natječaj svake akademske godine. Ovime se osigurava da stipendije dobivaju oni studenti koji i dalje zadovoljavaju uvjete postavljene pravilnikom. Istovremeno, elektronički sustav prijave smanjuje administrativno opterećenje za studente koje je također posljedica ovakve promjene.

f) Dinamika dodjele stipendija u akademskoj godini

Tekst pravilnika u ovome trenutku predviđa dodjelu stipendija kroz devet (9) mjeseci počevši od siječnja svake kalendarske godine. Ova dinamika utvrđena je na temelju upita studenata, no Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta posebice poziva zainteresiranu javnost da iskaže svoje mišljenje o tomu bi li – i zašto – za studente bilo povoljnije da se dinamika dodjele stipendija kroz akademsku godinu raspodijeli drukčije.